

УДК 332. 122. 6: 336.027

СУТНІСТЬ ОФШОРНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Чеберяко О. В.

Доктор історичних наук, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *Офшорна фінансова діяльність посідає значне місце у глобальній фінансовій системі, спостерігається суттєве зростання обсягів офшорних операцій та зростання кількості офшорних фінансових установ. Зважаючи на широке використання офшорів вітчизняними підприємствами та значні масштаби відтоку капіталу з економіки України в офшорні зони, дослідження негативного впливу офшорів на національну економіку та знаходження шляхів вирішення даної проблеми на сьогоднішній день є особливо актуальними. Негативний вплив офшорів на національну економіку проявляється у недобросовісній податковій конкуренції, яка скорочує базу оподаткування та надходження до національного бюджету; сприянні відтоку капіталу; підтримці тіньової економіки. Зазначені негативні наслідки вимагають посилення регуляторних і контрольних заходів до офшорної діяльності як на національному, так і на міжнародному рівні.*

Ключові слова: *офшорна діяльність, офшор, офшорна зона, офшорний бізнес, класифікація офшорних зон, ФАТФ, Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, ОЕСР, Організація економічного співробітництва та розвитку, уникнення подвійного оподаткування, УУПО, податок на репатріацію.*

Постановка проблеми. Посилення процесів інтеграції, лібералізації та підвищення ступеня відкритості національних економік перетворює сучасний світ у складну ієрархічну систему, що постійно змінюється в напрямку від національного до глобального. Складові елементи цієї системи формують взаємопов'язаний комплекс світової економіки, невід'ємною складовою якого є офшорні зони. Вони відіграють важливу роль у трансформації капіталу та залученні інвестицій.

Основною причиною, а одночасно і метою функціонування офшорних зон, офшорних схем господарювання та офшорних компаній, є мінімізація податкових зобов'язань як у країні здійснення діяльності, так і в країні постійного місцезнаходження підприємства. Ця мета досягається за рахунок виведення всіх або частини доходів з-під податкової юрисдикції країн з високим рівнем оподаткування [1, с. 69-70].

Отже, під цим кутом зору офшорні зони є логічним розвитком вільних економічних зон. А для бізнесу використання офшорних зон є одним із найбільш зручних методів збереження коштів, мінімізації оподаткування, участі в капіталі інших компаній та отримання грошей в потрібний час в будь-якій країні світу. Водночас механізм уникнення оподаткування за допомогою офшорних зон приносить значні втрати для національних бюджетів.

Останніми роками офшори зайняли провідну позицію в системі розподілу світового руху капіталів, а кризові явища у світовій економіці лише посилили проблему оптимізації податків і підвищили рівень популярності офшорних зон в усьому світі і в Україні.

Останнім часом в офшорах зосереджено більшу частину загальної вартості світового капіталу, через них проходить приблизно половина фінансових транзакцій. Так, близько половини експорту металопродукції та основна частина інвестицій в Україну здій-

снюється через офшорні зони, що зумовлює значне недоотримання бюджетом грошових коштів.

Мета статті: висвітлити економічну сутність офшорної фінансової діяльності та офшорних зон, специфіку їх функціонування та впливу на національну економіку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Про важливість та актуальність дослідження офшорної фінансової діяльності, а також впливу офшорних зон на економіку країни-донора свідчить і той факт, що вітчизняні та зарубіжні науковці С. Аржавітін, С. Боринець [5], З. Варналій, Ю. Волкова [6], О. Корнєєва [2], В. Лановий, І. Сіваченко, Б. Хейфец [3] та інші присвятили низку праць зазначеній темі.

Основні результати дослідження. Офшорна фінансова діяльність являє собою надання фінансових послуг банками або іншими фінансовими установами нерезидентам. Це різні операції з боргового фінансування, залучення депозитів, довірчого управління коштами клієнтів.

Взагалі термін офшор походить від англійського «off shore», що означає «поза берегом», «за межами країни». В економічній літературі під офшором розуміють спеціальний вид вільних економічних зон, що характеризується пільговим режимом оподаткування для нерезидентів (низькою або нульовою податковою ставкою на прибуток), визначеним рівнем банківської або комерційної таємниці і мінімальними (або повною відсутністю) резервними вимогами центрального банку чи обмеженнями по конвертованості валюти.

Крім того, існує низка інших термінів для позначення офшорної діяльності: «офшорне середовище», «офшорна зона», «офшорна юрисдикція», «офшорний бізнес», «офшорний фінансовий центр» (ОФЦ), «офшорний банківський центр», «податковий притулок», «податковий рай», «податковий парадиз», «податковий оазис» та багато інших, серед яких такі, які навіть не містять натяку на офшор або пільги з оподаткування (йдеться про «міжнародний фінансовий центр» та «міжнародний банківський центр») [2, с. 51].

В офшорних зон існує ряд особливостей, які відрізняють їх від інших груп країн з пільговим оподаткуванням і створюють інвестиційну привабливість для іноземних інвесторів. Але специфічною умовою традиційного (класичного) офшору є обов'язковість отримання доходів, зареєстрованих на даній території компаній, поза даною територією (табл. 1).

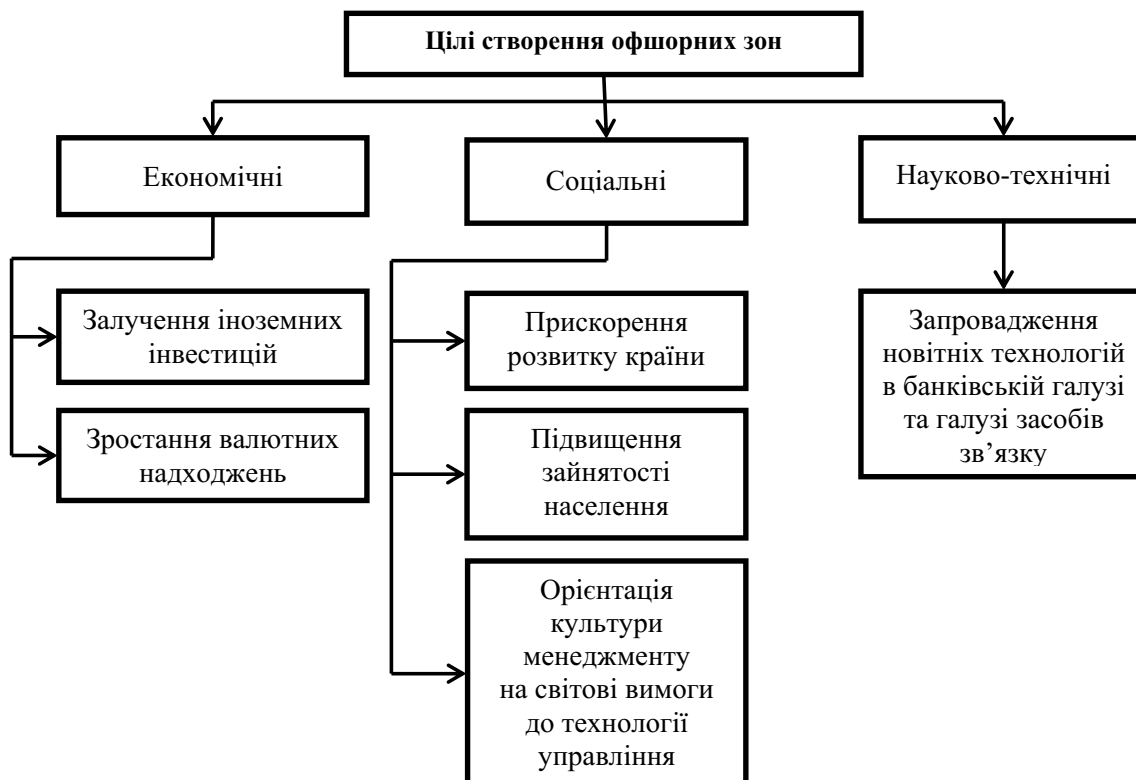
Таблиця 1.
Основні особливості офшорних зон

Особливість	Пояснення
Конфіденційність	Не підлягають розголошенню особистості власників фірми. Розкриття їхніх імен може вимагатися лише у випадку початку розслідування по факту здійснення кримінального злочину.
Відсутність обмежень на вивіз валюти	Компанії можуть вільно відкривати депозити в будь-якій валюті. Вони мають право робити й одержувати платежі в будь-якій валюті без жодних обмежень.
Спрощена система звітності	Від фірм, розташованих в офшорних зонах, не потрібно представлення бухгалтерських звітів і податкових декларацій. Єдиною формою звітності є щорічний фінансовий звіт.
Спрощена процедура керування фірмою	В переважній більшості випадків керування фірмою носить умовний характер – керування в цьому випадку здійснюється секретарською фірмою за дорученням власника.
Низький рівень статутного капіталу	Найчастіше він просто декларується, а мінімальний розмір, як правило, не встановлюється.
Низький або відсутній податок на прибуток	Зазвичай податок на прибуток або взагалі відсутній або не перевищує 1-2%. Часто з фірм, що зареєстровані у цих країнах (але діють в іншому місці), не стягують інших податків, окрім разового річного збору, що не залежить від доходу, отриманого компанією.

Джерело: складено автором на основі [2, с. 35-40].

Міжнародна група з боротьби з відмиванням (легалізацією) злочинних доходів – FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) відповідно до головних цілей своєї діяльності замість терміна «офшор» застосовує поняття країни і території, що не співпрацюють. З цього випливає, що сприятливий режим, наданий офшорними фінансовими центрами нерезидентам (легкість ведення бізнесу та конфіденційність), не створює надійного захисту проти легалізації доходів, нажитих кримінальним шляхом.

Варто зазначити, що створення офшорних зон має конкретні цілі, які умовно можна поділити на три основні групи. (рис. 1).

Джерело: складено автором на основі [3, с. 101-102].

Рис. 1. Основні цілі створення офшорних зон.

Для дослідження офшорних зон важливе значення має їх класифікація, визначення спільних і відмінних рис в кожному із типів офшорів та їх переваг і недоліків.

Найбільш класичною класифікацією офшорних зон є залежно від податкового режиму та вимог до ведення звітності. Відповідно розрізняють класичні офшорні зони, зони низького оподаткування та інші зони (табл. 2).

Таблиця 2.
Основні види офшорних зон

Група офшорних зон	Загальна характеристика	Приклади країн
Класичні офшорні зони	До цієї групи належать країни, в яких законодавство дозволяє повністю звільнити офшорні компанії від оподаткування (фірма платить тільки фіксований платіж за продовження ліцензії на діяльність). У багатьох класичних офшорах вимоги до ведення фінансової звітності і надання документів в органи влади або повністю відсутні, або є мінімальними.	Панама, Багами, Британські Віргінські острови

Зони низького оподаткування	До цієї групи відносяться країни, в яких офшорні компанії користуються помітними пільгами при оподаткуванні. Фінансова звітність офшорних компаній є обов'язковою.	Кіпр, Угорщина
Інші зони	Завдяки деяким особливостям законодавства даних країн і за умови побудови грамотних фінансових схем компанія може звести до мінімуму сплачувані податки. Проте існує необхідність ведення бухгалтерського обліку для офшорних компаній.	Великобританія

Джерело: складено автором на основі [3, с. 143].

Офшорні юрисдикції можна класифікувати і під кутом зору їх міжнародного правового статусу (рис. 2).

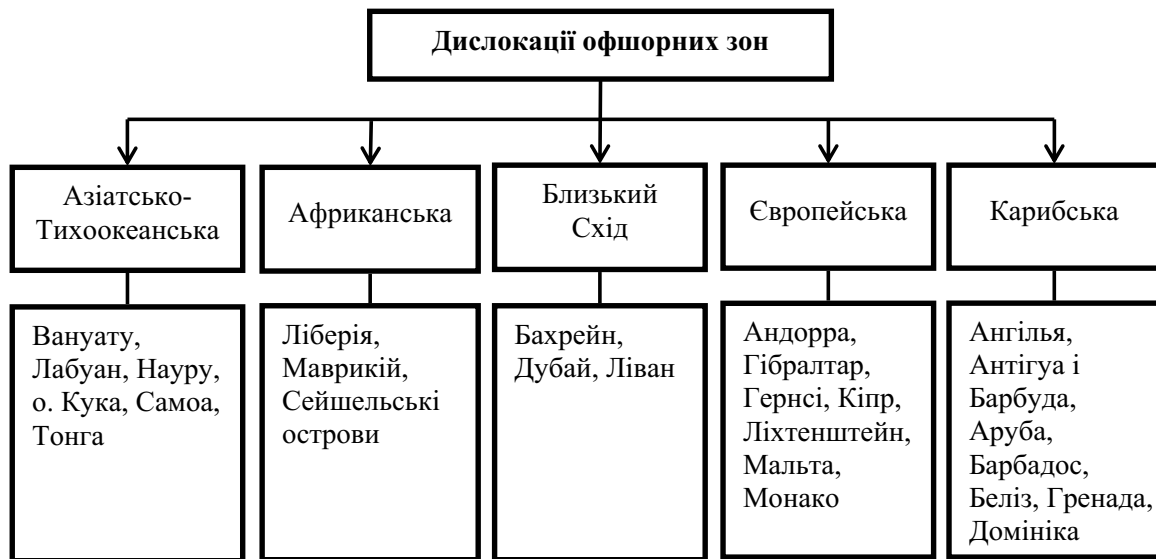

Джерело: складено автором на основі [3, с.166-167].

Рис. 2. Класифікація офшорних зон залежно від міжнародного правового статусу.

Варто зазначити, що статус офшорних юрисдикцій може змінюватися. Наприклад, у 1960-1980-ті роки низка колоній отримала незалежність. У 1997 р. змінився статус Гонконгу, який перейшов під суверенітет Китаю, проте і досі є офшорною зоною.

В основу класифікації типології офшорних зон може бути покладений і географічний принцип. Відповідно до нього всі офшорні зони світу можуть бути поділені на декілька блоків залежно від їх місця розташування (рис. 3).

Джерело: складено автором на основі [4, с. 39].

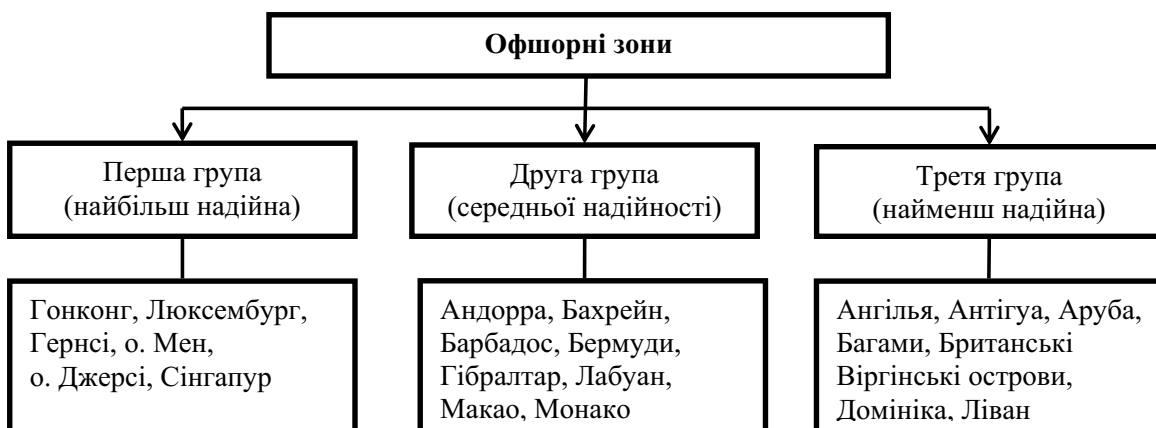
Рис. 3. Класифікація офшорних зон за територіальним принципом.

Для дослідженні офшорних зон важливе значення має їх класифікації, визначення спільних і відмінних рис в кожному із типів офшорів та їх переваг і недоліків.

Відмітимо, що географічне наближення офшорних зон до головних фінансових центрів власне і зумовило їх перетворення в потужні розподільні центри фінансових потоків на світовому рівні. Водночас завдяки розвитку сучасних засобів зв'язку та інформаційних технологій вони не обов'язково мають бути прив'язаними до світових центрів ділової активності і можуть бути віддаленими від них [5]. Градацію офшорів здійснюють також за рівнем надійності, тобто із врахуванням репутації ділового центру.

Для оцінки респектабельності і благонадійності офшорних юрисдикцій можна використовувати деякі інші характеристики, зокрема належність до «чорних списків» ФАТФ (Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей) та ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку), рівень нагляду та регулювання фінансової діяльності, а також присвоєні відомими рейтинговими агентствами кредитні рейтинги [6, с. 44].

Інвестиційна привабливість різних офшорних зон залежить від умов реєстрації й оподаткування. Форумом фінансової стабільності розвинутих країн встановлено рейтинг офшорних зон за ступенем їх надійності (рис. 4).

Джерело: складено автором на основі [7].

Рис. 4. Класифікація офшорних зон відповідно до рівня їх надійності.

Зазначимо, що чим вище репутація, тим дорожче обходиться обслуговування компанії в цій юрисдикції (необхідність ведення бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами, обов'язковий аудит, ведення документообігу тощо). Проте інвестування коштів у респектабельні юрисдикції зазвичай дає вищу фінансову віддачу [8].

Кожна країна самостійно вирішує визнання тієї чи іншої офшорної зони. Найбільш повний список офшорних зон, що визнає наша держава, приведений у «Переліку офшорних зон», затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. № 143-р. (табл. 3).

Таблиця 3.
Перелік офшорних зон, встановлений Кабінетом Міністрів України

Група офшорних зон	Перелік країн
Британські залежні території	Острів Гернси, Острів Джерсі, Острів Мен, Острів Олдерні
Близький Схід	Бахрейн
Центральна Америка	Беліз
Європа	Андорра, Гібралтар, Монако
Карибський регіон	Ангілья, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські Острови, Бермудські Острови, Британські Віргінські Острови, Віргінські острови (США), Гренада, Кайманові Острови, Монтсератт, Нідерландські Антильські Острови, Пуерто-Ріко, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Співдружність Домініки, Теркс і Кайкос
Африка	Ліберія, Сейшелські Острови
Тихоокеанський регіон	Вануату, Маршалські Острови, Науру, Ніуе, Острови Кука, Самоа
Південна Азія	Мальдівська Республіка

Джерело: складено автором на основі [9].

Отже, в офіційному переліку КМУ юрисдикцій, які визнані офшорними зонами немає таких країн, як Кіпр, Гонконг та Швейцарія, з якими укладено договори щодо уникнення подвійного оподаткування. Це свідчить про опосередковану участь представників влади в прихованому виведенні капіталу через офшорні зони.

Капітал з-за кордону направляється в даному випадку не для реальної діяльності в країні, що здійснила реєстрацію підприємства, а для створення так званих фірм – «поштових скриньок» і отримання з них невеликих податкових платежів в обмін на право вважатися резидентом даної офшорної зони і ніде більше не сплачувати податки.

Досвід ведення офшорної діяльності українськими підприємцями свідчить, що найбільш популярними є такі юрисдикції: Британські Віргінські Острови, Беліз, Гібралтар, Маршалові Острови, Об'єднані Арабські Емірати, о. Мен, Панама та Сейшельські Острови. У вітчизняного бізнесу користуються попитом не тільки класичні офшорні зони, а також і часткові офшори, тобто ті країни або території, які мають пільгові ставки оподаткування та вимагають подання фінансової звітності. До таких офшорів варто віднести Велику Британію, Гонконг, США [10].

Офшорні зони, безумовно, мають значні переваги в податковій конкуренції. У рейтингу, складеному експертами відомої аудиторської компанії Pricewaterhouse Coopers та

Світового банку, в першій світовій двадцятці за загальним податковим кліматом провідні позиції займають саме офшорні юрисдикції, а також країни, де вони присутні чи ще нещодавно були присутні (табл. 4).

Таблиця 4.
Перші 20 країн світу за легкістю сплати податків (рейтинг країн)

Країна	Легкість сплати податків в цілому	Кількість податкових платежів	Час на податкове адміністрування	Загальне податкове навантаження
Мальдіви	1	1	1	2
Сінгапур	2	5	3	14
Гонконг	3	3	13	15
ОАЕ	4	31	2	3
Оман	5	31	5	11
Ірландія	6	15	9	23
Саудівська Аравія	7	31	12	5
Кувейт	8	31	26	4
Нова Зеландія	9	10	7	45
Кірибаті	10	7	28	31
Маврикій	11	7	52	12
Великобританія	12	10	22	52
Данія	13	15	37	40
Ботсвана	14	46	39	8
Швейцарія	15	8	6	24
Норвегія	16	3	16	86
Люксембург	17	58	4	47
Вануату	18	83	28	1
Йорданія	19	72	20	27
Латвія	20	7	78	37

Джерело: складено автором на основі [11].

У першій світовій двадцятці майже не представлені провідні європейські держави, крім Великобританії, яку можна вважати країною, що використовує деякі елементи офшорних податкових режимів.

Оскільки офшорні зони зазвичай не мають угод про виключення подвійного оподаткування, доцільним для бізнесу є використання тих юрисдикцій, які подібні угоди мають. Завдяки ним компанії мають можливість сплачувати податки або в країні, де безпосередньо здійснюють свою діяльність, або в країні своєї реєстрації.

В останні роки спостерігається значне підвищення кількості двосторонніх угод щодо уникнення подвійного оподаткування (УУПО). Розглянемо розмежування офшорних зон в розрізі кількості УУПО, прийнятих ними (табл. 5).

Таблиця 5.
Групування офшорів за числом УУПО станом на початок 2012 р.

УУПО відсутні	1-3 УУПО	Понад 3 УУПО
Андорра, Ангілья, Багами, БВО, Кайманові острови, острови Кука, Гібралтар, Ліхтенштейн, Маршаллові острови, Нормандські острови, Науру, Самоа, Терці і Кайкос	Аруба (2), Бахрейн (3), Бермуди (1), Гренада (1), Гернси (1), Гонконг (3), Острів Мен (1), Джерсі (2), Монако (1), Монтсеррат (1), Нідерландські Антильські острови (3)	Антигуа і Барбуда (12), Беліз (13), Барбадос (23), Люксембург (49), Мальта (44), Маврикій (32), Сент-Кітс і Невіс (10), Сент-Люсія (11), Сент-Вінсент і Гренадіни (10), Сейшельські острови (8), Сінгапур (53), Швейцарія (68)

Джерело: складено автором на основі [4, с. 104-105].

Близько 60% офшорних юрисдикцій або взагалі не мають УУПО, або кількість таких угод знаходиться в межах від 1 до 3. Наприклад, Острів Мен має одну УУПО з Великобританією, Монако – одну із Францією, Нідерландські Антильські острови – три угоди (з Нідерландами, Норвегією та США). Цікавим є і той факт, що із 17 УУПО, які були укладені Белізом, 9 стосуються інших офшорних юрисдикцій (Антигуа і Барбуда, Барбадос, Гренада, Домініка, Монтсеррат, Сент-Люсія, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Вінсент і Гренадіни). Сент-Кітс і Невіс має УУПО із Великобританією, Данією, Норвегією, США, Швейцарією і Швецією, проте відповідно до специфіки цих угод офшорні компанії не підпадають під їх дію.

В деяких офшорних зонах є не тільки повноцінні УУПО, але і так звані «обмежені УУПО», які стосуються лише певних галузей господарської діяльності. Так, Гонконг маючи лише три повні УУПО, уклав понад 35 «галузевих» УУПО.

У випадку ж взаємодії із юрисдикціями, із якими договору про уникнення подвійного оподаткування не укладено, важливе значення мають ставки оподаткування дивідендів, відсотків та роялті (табл. 6).

Таблиця 6.
Країни із найнижчими ставками податку на репатріацію основних видів доходів

Країна	Дивіденди, %	Відсотки, %	Роялті, %
Австрія	5/10	2/5	5,0
Велика Британія	5/10	0	0
Кіпр	0	0	0
Корея	5/15	5,0	5,0
Кувейт	5,0	0	10,0
Марокко	10,0	10,0	10,0
ОАЕ	5/15	3,0	10,0
ПАР	5/15	10,0	10,0
Росія (РФ)	5/15	10,0	10,0
Сінгапур	5/15	10,0	7,5
США	5/15	0	10,0
ФРН	5/10	2/5	5,0

Джерело: складено автором на основі [4, с. 122-121].

Відмітимо, що лише Кіпр, ОАЕ та Сінгапур із зазначеного переліку є офшорними зонами (в класичному розумінні). Таким чином, за умови грамотної побудови своєї фінансової діяльності підприємства мають можливість оптимізувати оподаткування, використовуючи не тільки «класичні» офшорні зони.

Крім вибору офшорної юрисдикції підприємству необхідно також визначитись із офшорним банком, за допомогою якого обслуговуватиметься офшорна фірма. У деяких офшорних зонах рахунки можуть відкриватись дистанційно, в інших же подібна процедура потребує особистої присутності засновника компанії.

Здійснимо порівняльний аналіз необхідних затрат на заснування або купівлю офшорних компаній у найбільш затребуваних юрисдикціях (табл. 7). При цьому загальна вартість реєстрації або придбання готової компанії вже містить ціну оформлення повного пакета документів компанії.

Таблиця 7.

Вартість заснування або купівлі офшорних компаній в основних офшорних зонах

Юрисдикція	Вартість річної компанії, дол.	Вартість реєстрації компанії, дол.	Щорічна вартість обслуговування, дол.	Вартість відкриття рахунку, дол.	Щомісячний тариф обслуговування в банку, дол.
Британські Віргінські острови	1480	1250	1250	300-650	5-20
Беліз	950	900	950		
Сейшельські Острови	950	900	900		
Велика Британія	1300	1250	1250		
Панама	1350	1250	1100		
Гонконг	2250	2100	1800		
ОАЕ	3800	2900	2400		
Кіпр	3200	3000	2600		
Маршалові Острови	1300	—	1200		

Джерело: складено автором на основі [4, с 94-95].

Порівняння даних, зазначених в табл. 7, і врахування нецінових факторів переваги офшорних зон, свідчить про значну привабливість Кіпру. Проте банківська криза даної країни та жорсткі заходи щодо боротьби із нею (зокрема введення податків на великі зовнішні депозити) змушують українських підприємців (та підприємців інших країн світу) шукати інші варіанти для інвестування.

Альтернативою Кіпру могла б стати Швейцарія. Серед позитивів даної юрисдикції, насамперед, слід виділити неналежність до Європейського союзу (та відповідно незалежність від євро). Водночас ратифікація американського «Закону про оподаткування іноземних рахунків» («FATCA» – «Foreign Account Compliance Act»), який набирає чинності з середини 2014 (розкриття інформації за рахунками американських клієнтів), є значним аргументом проти використання даної юрисдикції. На практиці дотримання вимог FATCA означатиме відмову від банківської таємниці щодо Сполучених Штатів. Крім того країни-учасниці Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розробили новий план боротьби з уникненням сплати податків, узгоджений міністрами фінансів країн

«двадцятки». Він передбачає реформу системи двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування (між країнами діє близько 4 тис. угод) та національних законодавств з тим, щоб впровадити принцип звітності компаній та сплату ними податків за місцем фактичного отримання доходів. Це може стати першим кроком в процесі переходу від політики дотримання банківської таємниці до політики повної прозорості.

Можливою альтернативою Кіпру може бути Латвія, в якій процедура відкриття рахунку є дуже простою і його можна відкривати віддалено, лише заповнивши анкету і підписавши банківські форми. Проте не варто забувати, що Латвія теж ризикує повторити долю Кіпру, хоча економіка цієї держави виглядає краще кіпрської, до того ж міжнародне рейтингове агентство Moody's підвищило її кредитний рейтинг. Водночас залежність Латвії від рішень Євросоюзу, а також тотальна схильність його впливу не дозволяє вважати банківську систему цієї країни кращим виходом із ситуації, що склалася, адже через неї проходить значна частина офшорних грошей, у тому числі з України, Росії та інших країн СНД.

Крім Латвії, багато експертів відводять роль «спадкоємців Кіпру» таким державам, як Великобританія, Естонія, Данія та ОАЕ. При цьому Об'єднані Арабські Емірати, як альтернатива Кіпру, вигідно відрізняються від інших вище названих країн:

1) Територіально та економічно Об'єднані Арабські Емірати найменш пов'язані з Євросоюзом, країни якого, на тлі серйозних проблем у банківському секторі на Кіпрі, можуть зазнати аналогічних труднощів. Ці ризики, насамперед, стосуються Ірландії, Іспанії, Італії, Греції та Португалії. При цьому, безумовно, проблеми в цих країнах негативно вплинуть на всі країни Євросоюзу та сусідні країни, які історично використовуються як місце для акумулювання і зберігання грошових коштів.

2) Економіка ОАЕ, а також всього регіону загалом, активно розвивається на тлі стагнації економік країн Європи.

3) Банківське законодавство ОАЕ надійно захищає права та інтереси вкладників.

4) Банківський сектор ОАЕ – найбільший в регіоні за обсягом коштів.

5) Наявність широкої мережі підписаних ОАЕ договорів про уникнення подвійного оподаткування.

6) При купівлі та продажу золота та інших дорогоцінних металів у фізичній формі в Об'єднаних Арабських Еміратах відсутні будь-які відрахування або податки на прибуток. В умовах високої нестабільності світової економіки значна кількість інвесторів купляє дорогоцінні метали.

7) Об'єднані Арабські Емірати знаходяться в 4-6 годинах польоту від більшості країн Східної та західної Європи з незначною або повністю відсутньою різницею в часі [12].

Лідерами в рейтингу «найбільш дешевих» офшорних зон світу є такі офшорні зони, як Сейшели та Беліз: вартість реєстрації бізнесу складає лише 900 дол., наступні щорічні платежі коливаються в межах від 900 до 950 дол. Для даних юрисдикцій характерними є досить лояльні умови ведення бізнесу для нерезидентів (основною вимогою є реєстрація головного офісу на території Сейшел та Белізу, а основною заборонаю є співпраця із місцевими підприємцями). Але схема організації бізнесу за допомогою офшорних зон Сейшельських островів та Белізу не передбачає пільгових ставок податків на репатріацію доходів [13, с. 341].

В останні роки офшорні банківські юрисдикції відіграють все більшу роль у розподілі світового руху капіталу.

Про важливе значення офшорів у системі глобальних фінансових потоків свідчать статистичні дані Банку міжнародних розрахунків щодо інвестиційної позиції банків, розташованих на їх території (табл. 8).

Таблиця 8.
Капітал на рахунках в офшорних зонах

Країна	Відкрито рахунків, млрд. дол. США			Абсолютний приріст, млрд. дол. США		Темп приросту, %	
	2010	2011	2012	2011-2010	2012-2011	2011-2010	2012-2011
Багамські острови	436,2	519,7	527,2	83,5	7,5	19,14	1,42
Бермудські острови	8,9	11,0	11,9	2,1	0,9	23,60	7,56
Бахрейн	179,6	176,4	154,9	-3,2	-21,5	-1,78	-13,88
Кайманові острови	1755,9	1761,7	1656,4	5,8	-105,3	0,33	-6,36
Кіпр	112,1	93,5	93,1	-18,6	-0,4	-16,59	-0,43
Острів Мен	81,2	74,7	75,0	-6,5	0,3	-8,00	0,40
Люксембург	903,3	761,4	847,2	-141,9	85,8	-15,71	10,13
Швейцарія	908,2	804,6	830,2	-103,6	25,6	-11,41	3,08
Всього	4385,4	4203,0	4195,9	-182,4	-7,1	-4,16	-0,17

Джерело: складено автором на основі [7, 14].

Отже, активи зазначених офшорних банківських зон за останні три роки дещо зменшилися та у 2011 р. цей показник зменшився на 182,4 млрд. дол. США або на 4,16% відносно 2010 р., а у 2012 р. на 7,1 млрд. дол. США або 0,17% відносно 2011 р. Але означена ситуація не є свідченням того, що операції в офшорних банківських зонах втрачають своє значення. Подібне зменшення є лише тимчасовим явищем і має посткризовий характер.

Як свідчать дані табл. 8. із офшорних банківських зон найбільша частка активів припадає на Кайманові острови, при чому в 2010 році загальний їх обсяг складав 1755,9 млрд. дол. США, в 2011 р. вони збільшилися на 5,8 млрд. дол. США або 0,33%, проте в 2012 р. активи зменшилися на 6,36% або 105,3 млрд. дол. США.

Найвагомішу частину активів офшорних банківських зон мають активи «зовнішнього походження», причому, зазвичай, даний капітал використовується із метою кредитування зовнішнього сектору.

Основну масу активів офшорних банківських зон становлять кошти нерезидентів, які спрямовується у вигляді кредитів на зовнішній ринок. В 2010 р. відбулося невелике зменшення депозитних операцій в офшорах, наслідком чого було зменшення обсягів кредитування, проте в 2012 р. ситуація певною мірою покращилась. Так, Кіпр отримав на депозитні рахунки на 4,66 млн. дол. США або 9,89% більше ніж у 2011 р., але обсяг кредитування нерезидентам за цей період зазнав зниження (0,81 млн. дол. США або 1,24%); Люксембург отримав на 57,84 млн. дол. США або на 8,98% більше ніж у 2011р. та прокредитував на 60,18 млн. дол. США або на 9,5% більше нерезидентів ніж у 2009 р.; Швейцарія збільшила свої депозити від іноземців на 7 млн. дол. США або на 0,83% у 2012 р. відносно 2011 р., проте прокредитувала на 23,64 млн. дол. США або на 4,6% менше. Загалом у 2012 р. операції Кіпру по кредитуванню на 13,38 млн. дол. США перевищили операції по депозитам, в Люксембурзі депозити перевищили кредити на 8,7 млн. дол. США а у Швейцарії – на 365,51 млн. дол. США [14].

Висновки. Сьогодні офшорні зони відіграють важливу роль в сфері перерозподілу капіталу на глобальному рівні. При цьому деякі офшорні банківські центри (наприклад, Кайманові острови) вже здатні конкурувати з провідними світовими фінансовими центрами.

Підсумовуючи, слід зазначити, що втеча вітчизняного капіталу в офшорні зони зумовлена несприятливим місцевим інвестиційним та податковим кліматом. Економічна та політична нестабільність, швидко змінюване законодавство, недовіра до влади, а також низький рівень розвитку інфраструктури фінансового ринку роблять Україну не вигідною для ведення бізнесу та залучення інвестицій. Внаслідок цього інвестори віддають перевагу розміщенню коштів у бізнес-середовищі інших країн, які характеризуються більш сприятливими умовами.

Зважаючи на цей факт, можна відмітити, що вирішення проблеми відтоку капіталу через офшорні зони лежить не тільки і не стільки в сфері регулювання цієї сфери, як в площині перебудови економічної системи України та створення дружнього середовища для провадження господарської діяльності.

Список використаної літератури

1. Макаров В. В. Организация офшорного предпринимательства в условиях глобализации экономики / В. В. Макаров, Ю. С. Макарова. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2011. – 198 с.
2. Корнеева Е. Офшорный мир: взгляд изнутри / Е. Корнеева. – М. : Экономика, 2012. – 317 с.
3. Хейфец Б. А. Оффшорные юрисдикции в глобальной и национальной экономике / Б. А. Хейфец – М. : Экономика, 2010. – 335 с.
4. Grundy M. Offshore business centres: a world survey / M. Grundy, A. Nathan – London: Sweet & Maxwell, 2013. – 137 p.
5. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси: Підручник.– 2-ге вид., перероб. і доп. / С. Я. Боринець – К. : Знання, 2006. – 494 с.
6. Волкова Ю. О. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу / Ю. О. Волкова // Формування ринкових відносин в Україні – 2010 . – № 1. – С. 43-48.
7. Офіційний сайт ФАТФ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org>.
8. Ерицяц А. В. Использование офшоров в налоговом планировании / А. В. Ерицяц, Р. Г. Азарян. – М. : Экономика, 2011. – 211 с.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. № 143-р Про перелік офшорних зон / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/143-2011-p>.
10. Супрун Л. Офшорні компанії у сучасній діловій практиці/ Л. Супрун // Юридичний журнал – 2011. – № 1. – С. 55-57.
11. Офіційний сайт Співтовариства податкової справедливості / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.taxjustice.net>.
12. Офіційний сайт аналітичного центру Capital Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.CapitalEconomics.com>.
13. Barber N. Tax Havens Today. The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore/ Hoboken: John Wiley & Sons, 2012. – 437 p.
14. Офіційний сайт ОЕСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.

ESSENCE OF OFF-SHORE FINANCIAL ACTIVITY AND ITS INFLUENCE IS ON ECONOMY OF UKRAINE

Chebryako O. V.

Doctor of history, Ph.D. in Economics, associate professor of department of finances of economic faculty of Kyiv National Taras Shevchenko university.

Abstract. *Off-shore financial activity occupies a considerable place in the global financial system; there is substantial growth of volumes of off-shore operations and growth of amount of off-shore financial institutions. Because of the wide use of offshore by domestic businessmen and considerable scales of outflow of capital from the economy of Ukraine in offshore areas, researches of negative influence of ofshoriv on a national economy and finding of ways of decision of this problem for today are especially actual. Negative influence of ofshoriv on a national economy shows up in an unfair tax competition which abbreviates the base of taxation and entering national budget; assistance the outflow of capital; support of the shadow economy. Marked negative consequences are required by strengthening of regulator and control measures to off-shore activity both on national, and at an international level.*

Key words: *off-shore activity, ofshor, offshore area, off-shore business, classification of off-shore areas, FATF (A group of development of financial measures of fight is against white-washing), OESR (Organization of economic collaboration and development), avoidance of double taxation (UUPO), a tax is on a repatriation.*

References

1. Makarov V. V. Organizatsiya ofshornogo predprinimatelstva v usloviyakh globalizatsii ekonomiki / V. V. Makarov, Yu. S. Makarova. – SPb. : Izd-vo SPbGUEF, 2011. – 198 s.
2. Korneyeva Ye. Ofshornyy mir: vzglyad iznutri / Ye. Korneyeva. – M. : Ekonomika, 2012. – 317 s.
3. Kheyfets B. A. Offshornyye yurisdiktzii v globalnoy i natsionalnoy ekonomike / B. A. Kheyfets – M.: Ekonomika, 2010 – 335 s.
4. Grundy M. Offshore business centres: a world survey / M. Grundy, A. Nathan – London: Sweet & Maxwell, 2013. – 137 p.
5. Borinets S.Ya. Mizhnarodni finansi: Pidruchnik.– 2-ge vid., pererob. i dop. / S. Ya. Borinets – K. : Znannya, 2006. – 494 s.
6. Volkova Yu. O. Rozvitok ofshornikh tsentriv u sistemi mizhnarodnogo biznesu / Yu. O. Volkova// Formuvannya rinkovikh vidnosin v Ukraïni – 2010. – № 1. – S. 43-48.
7. Ofitsiyinyy sayt FATF / [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.fatf-gafi.org>.
8. Eritsyan A. V. Ispolzovaniye ofshorov v nalogovom planirovanii / A. V. Yeritsyan, R. G. Azaryan. – M. : Ekonomika, 2011. – 211 s.
9. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukraïni vid 23 lyutogo 2011 r. № 143-r Pro perelik ofshornikh zon / [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/go/143-2011-p>.
10. Suprun L. Ofshorni kompanii u suchasniy diloviy praktitsi/ L. Suprun // Yuridichniy zhurnal – 2011. – № 1. – s. 55-57.
11. Ofitsiyinyy sayt Spivtovaristva podatkovoi spravedlivosti / [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.taxjustice.net>.
12. Ofitsiyinyy sayt analitichnogo tsentru Capital Economics [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.CapitalEconomics.com>.
13. Barber H. Tax Havens Today. The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore / Hoboken: John Wiley & Sons, 2012. – 437 p.
14. Ofitsiyinyy sayt OYeSR [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.oecd.org>.

СУЩНОСТЬ ОФФШОРНОЙ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ

Чеберяко О. В.

Доктор исторических наук, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов экономического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. *Оффшорная финансовая деятельность занимает значительное место в глобальной финансовой системе, наблюдается существенный рост объемов оффшорных операций и роста количества оффшорных финансовых учреждений. Ввиду широкого использования оффшоров отечественными предпринимателями и значительные масштабы оттока капитала из экономики Украины в оффшорные зоны, исследования негативного влияния оффшоров на национальную экономику и нахождение путей решения данной проблемы на сегодняшний день являются особенно актуальными. Негативное влияние оффшоров на национальную экономику проявляется в недобросовестной налоговой конкуренции, которая сокращает базу налогообложения и поступления в национальный бюджет; содействии оттоку капитала; поддержке теневой экономики. Отмеченные негативные последствия требуют усиления регуляторных и контрольных мероприятий к оффшорной деятельности, как на национальном, так и на международном уровне.*

Ключевые слова: *оффшорная деятельность, оффшор, оффшорная зона, оффшорный бизнес, классификация оффшорных зон, ФАТФ, Группа разработки финансовых мер борьбы с отмыванием денег, ОЭСР, Организация экономического сотрудничества и развития, избежание двойного налогообложения, УУПО, налог на репатриацию.*